

A Magyar Örökség-díjról

A Magyar Örökség-díj története 1995-ig nyúlik vissza. Az év november 14-én a Magyarországiért Alapítvány a következő nyilatkozatot tette közzé a Magyar Távirati Iroda útján:

„Tapasztalataink szerint az utolsó ötven év magyar története és benne társadalmi, tudományos, kulturális múltunk igaztalan, torz módon jelenik meg a közvélemény előtt, és sok esetben a negatív történések vannak túlsúlyban. Szükséges tehát, hogy megnevezzük azokat a felelős tényeket, erőfeszítéseket, építő személyiségeket, melyek kiegyenlítik az említett hamis arányokat, illetve, akik létükkel és személyes teljesítményükkel valóságos egyensúlyt teremtenek. Ettől reméljük, hogy a világ pozitív eseményei közé emelkednek azok a tények, amelyek a magyar önazonosság-tudat szempontjából meghatározóan fontosnak minősíthetők, az unokáink unokái számára is példát jelentenek.”

A Magyarországiért Alapítvány kuratóriuma tevékeny közreműködésével valósult meg a Magyar Örökség-díj, és a díjjal kitüntetettékből épül és gazdagodik a *Magyarság Láthatatlan Szellemi Múzeuma*.

A Magyar Örökség-díjat 2003 márciusától a Magyar Örökség és Európa Egyesület gondozza és működteti a fentiek alapján és szellemében.

A Magyar Örökség-díj pénzjutalommal nem jár, a díjazott egy oklevelet és egy jelvényt kap, neve – az oklevél másolatának formájában – belekerül a díj ún. *Aranykönyvébe*, ő maga pedig a *Magyarság Láthatatlan Szellemi Múzeumába*. A díjazott lehet személy (élő vagy nem élő), intézmény, több személyből álló alkotócsoporthoz vagy együtteshez, és lehet maga az alkotás, a teljesítmény is. A díj odaítélése az alulról építkező demokrácia elvén történik: a díjra a magyar állampolgárok és az ország határain kívül élő magyarok tesznek javaslatot (ezek a javaslatok bekerülnek a díj ún. *Ezüstkönyvébe* – ez a gyakorlatban egy számítógépes adatbázist jelent), és kizárólag az így beérkezett javaslatok alapján dönt a szakértőkből álló bírálóbizottság a díj odaítélésére. Első lépésben a bírálóbizottság is javasol, javaslata akkor válik döntéssé, ha meghallgatta a felkért laudátor – aki az adott személy, illetve szakterület avatott ismerője – szakvéleményét, laudációját a javasolt személyről, intézményről, alkotásról, teljesítményről, és az a javaslatot alátámasztja, megerősíti. A díj átadására ünnepélyes keretek között kerül sor. A bírálóbizottság – a Magyar Örökség-díj státúmusának megfelelően – évente négy alkalommal (márciusban, júniusban, szeptemberben és decemberben) hét-hét díjat ítél oda.

A bírálóbizottság első elnöke Mádl Ferenc professzor volt, köztársasági elnök-ké történt megválasztásáig, őt követte a jelenlegi elnök, Hámori József agykutató, a Magyar Tudományos Akadémia alelnöke.

A díj történetének első öt évében – ezt szintén a státútum szabályozza – a napjainktól 1945-ig terjedő időszakból kerültek ki a díjazottak, a következő, jelenleg is tartó öt évben az időhatár a XX. század elejéig nyúlik vissza. A bírálóbizottság – és a tapasztalatok szerint a javaslattevő állampolgárok jelentős része is – fontos szempontnak tartja, hogy a közismert és elismert személyek mellett azok is díjazottak legyenek, akiknek teljesítménye a nagyközönség előtt nem vagy nem kellően ismert, elismert: akár politikai okokból hallgattak róluk, akár pedig foglalkozásuk, szakmájuk, teljesítményük jellege miatt maradtak háttérben. Ennek az elvnek az érvényesülése a mi szakmánk szempontjából is kedvező, és ennek köszönhető, hogy olyan személyeket tudhatunk a díjazottak között, mint *Petrik Géza*, *Berlász Jenő*, *Borsa Gedeon* olyan díjazottak társaságában – csak néhány példát kiragadva –, mint *Antall József*, *Balczó András*, *Bartók Béla*, *Hajós Alfréd*, *Hamvas Béla*, *József Attila*, *Kodály Zoltán*, *Mansfeld Péter*, *Márai Sándor*, *Móricz Zsigmond*, *Nagy László*, *Neumann János*, *Scheiber Sándor*, *Sinka István*, *Teller Ede*, a labdarúgó *Aranyescapat*, a *Száztagú Cigányzenekar*, az „*István, a király*”, a *Herendi Porcelán Manufaktúra*, az *Országos Széchényi Könyvtár*.

A *Magyarország Láthatatlan Szellemi Múzeuma* – nem csak virtuális voltából adódóan – nem kötött határokhoz: a bírálóbizottság tagjai között is vannak határon túli magyarok (a kolozsvári *Benkő Samu*, a nagyváradai *Veres-Kovács Attila*), és számos díjazott is Magyarországon kívüli, szintén csak kiragadott példákkal illusztrálva: *Borbándi Gyula*, *Böjte Csaba*, *Dudás Károly*, *Duray Miklós*, *Kós Károly*, *Márton Áron*, *Tőkés László*, *Zsögödi Nagy Imre* vagy a *Házsongárdi temető* stb.

A Magyar Örökség-díjra a következő címen lehet javaslatot tenni: Magyar Örökség és Európa Egyesület, 1094 Budapest, Tűzoltó u. 58., e-mail: melitta@ana.sote.hu. Ugyanczen a címen lehet meghívót kérni – felíratkozni a meghívandók listájára – a díjkiosztó ünnepségekre.

* * *

Pannonhalmi Bencés Főapátság

A Bakonyalja és a Kisalföld találkozásánál emelkedik a Mons Sacre, a Szent Hegy, amely 1008 éve ad otthont a Szent Márton bencés monostornak, 1541 óta főapátságnak, mai nevén a Pannonhalmi Főapátságnak. A monostort Géza fejedelem alapította, Szt. István pedig kiváltságlevélben rögzítette az alapítást, jogi és anyagi biztonságot és függetlenséget teremtve ezáltal a monostor számára. Géza fejedelem és Szent István meg voltak győződve, hogy a toursi püspök, Szent Márton itt, a Szent Hegy közelében született. Bár jelenlegi ismereteink szerint Szent Márton szülőhelye a mai Szombathelyen volt, az apátság kötődése Szent Mártonhoz egyértelmű, csakúgy, mint Európa másik védő szentjéhez, a rendet megalapító Szent Benedekhez. Az általa megfogalmazott Regula a magyarországi bencések számára is irányadó.

Alapításakor a Szent Márton monostor a kereszténység és az európai kultúra keleti hídfőállása és honi bölcsője volt, „...a nemzet történelmének viszontagságai között mindig hűséggel őrizte a keresztény hagyományokat, és olyan hely maradt,

ahol immár ezer esztendeje buzgón imádkoznak Krisztus egyházáért és a magyar hazáért, ahol tanúságot tesznek az Evangéliumról, és szolgálják a magyar nép lelki és szellemi felemelkedését” (Angelo Soldano bíborosnak, II. János Pál pápa titkáranak a Pannonhalmi Főapátságnak írt, 1995. november 27-ei leveléből.)

A monostor – amelyben többször járt Szent István, majd Szent László, Könyves Kálmán – a XI. század végére jelentős kolostorrá fejlődött, könyvtárában nyolcvan értékes kódexet őriztek. Uros apát idejében, a XIII. század elején fontos építkezések folytak, ekkor épült a ma is látható altemplom, ezeknek az építkezéseknek köszönhető, hogy 1241-ben a kolostor falai ellenálltak a tatár hordáknak. A török hódítás nem kedvezett a kolostornak, lakói a Felvidékre menekültek, 1586-ban Pannonhalmán megszűnt a szerzetesi élet. Csak az 1630-as években kezdődött meg a rend újraszervezése, a század végétől a megrongált épületek jelentősebb helyreállítása. II. József 1786-ban – több más szerzetesrenddel együtt – a bencéseket is feloszlatta azon a címen, hogy nem végeznek közvetlenül hasznos munkát. A rend visszaállítására 1802-ben került sor, elsődleges munkaterületnek pedig a középkorai oktatást választották. A bencések ekkor lettek igazán tanító renddé. Korábban nyilvános oktatással egyáltalán nem vagy csak kivételes esetben foglalkoztak. Kollonich László kalocsai érsek így fogalmazta meg a rend új feladatkörét: „Minden fáradozásotok, gondoskodásotok arra fordítsátok, hogy a gondozásokra bízott ifjúság az igaz hitben erősen, a jó erkölcsökkel, minden erénnyel fölékesítve kerüljön ki kezetek alól. Így adjatok az egyháznak igaz fiaikat, így a fejedelemnek hűséges alattvalókat, így a hazának hasznos polgárokat.”

A II. világháború idején, a vészkorszakban a főapátság menedékhellyé vált. Kelemen Krizosztom főapát erről így számolt be Mindszenty József bíborosnak. „...a főmonostort ... a Vöröskereszt oltalma alá helyeztem, s ezáltal 760 embernek három hónapon át biztos menedéket nyújtottunk, az ostrom alatt pedig a rendtársakon kívül két-három héten keresztül mintegy 3000 személy talált menedéket a főmonostor falai között. A hónapokat itt töltő menekültek között sok másvallású is volt, köztük 36 zsidósága miatt üldözött személy, 50-en fölül van azon leventéknek a száma, akiket Pannonhalmi falai között megvédelmeztünk, nem engedték ki őket Németországba. Ezeket a főapát személye szerint vette oltalmába, magára vállalva a következményeket... Rendtársaim is, magam is szóval és nyomtatott írásban bizonyíthatólag a legveszélyesebb időkben is kötelességszerűen helytálltunk a katolikus elvek és az emberiség védelmében...” Kelemen Krizosztom főapát és titkára, Torda Lajos 1999-ben Jad Vasem díjat kapott.

1945 után a rend birtokait államosították, 1948-ban az iskolát is, csak 1950-től működhetett újra a pannonthalmi bencés gimnázium, a kommunizmus éveiben fennmaradhatott néhány egyházi iskola egyikeként. A rendszerváltozás után a pannonthalmi bencés közösség az iskolai munka területén is próbálja megteremteni azokat az anyagi lehetőségeket, amelyek a jövőben is biztosíthatják a színvonalas oktatás és kollégiumi ellátás feltételeit. E célt is segíti a Pannonhalmi Apátsági Pincészet, 2001 óta, felújítva a középkortól az államosításig folytatott hagyományt.

A Pannonhalmi Bencés Főapátság – úgy is mint a Magyar Bencés Kongregáció központja – ezer éves története során meghatározó szerepet játszott és játszik a magyar kultúrában és művelődésben, és a magyar örökség szerves részévé vált. Ennek még csak vázlatos ismertetése is szétfeszítené egy laudáció kereteit. En-

gedtessék meg ezért csak néhány kiragadott példa felidézése, illusztrációként. A bencés rend tagjai voltak olyan kiemelkedő tudósok többek között, mint a költő és nyelvész Czuczor Gergely, a dinamót feltaláló fizikus Jedlik Ányos, a régész-történész Rómer Flóris, a Bakony kutatója. Ha valaki Pannonhalmán jár, nem mulaszthatja el a gyönyörű könyvtár megtekintését. Nemcsak a könyvtár berendezése szép, hanem a könyvtár, levéltár állománya is gazdag, bár a történelmi megpróbáltatások – török idők, II. József – nem kedveztek a folyamatos gyűjteményépítésnek. Itt található például egyik legbecsesebb nyelvemlékünk, a Tihanyi Apátság Alapítólevele 1055-ből, a magyar nyelv és az egész finnugor nyelvcsalád legrégebb eredeti formában fennmaradt szórványemléke, amelyben a közismert *feherwaru rea meneh hodu utu rea* (Fehérvárra menő hadi útra) szövegrész olvasható. 1996-ban a Főapátság rendkívül gazdag és impozáns kiállításon mutatta be ezeréves történetét. Az ebből az alkalomból megjelentetett három vaskos kötet forrásértékű tanulmányokat és közleményeket tartalmaz.

A Bencés Rend Magyar Kongregációjának 1972-ben megújított Statútumai a következőképp fogalmaz: „A bencés nevelés számára az emberi kultúra nagy kincsei és a megváltás rendjének isteni értékei, továbbá az oktatás és nevelés harmonikus egységben vannak. A nevelés és oktatás szolgálat, s így apostoli munka Isten országa érdekében, diákjaink, szüleink, a haza és az emberiség javára”.

Megkérdeztem egy könyvkötő kollégámat – akinek keze munkáját dicsérik egyébként a Magyar Örökség-díj okleveleinek szép tokjai –, hogy mit jelent neki az, hogy pannonhalmi diák lehetett. „Azt – felelte –, hogy egy olyan alapot kaptam, amelynek segítségével el tudok igazodni a világban.”

Nem hiszem, hogy fontosabbat kaphat egy diák az iskolájától. Kívánom, hogy az előttünk álló évezredben is minél több diák kaphasson ilyen útravalót Pannonhalmán, és kívánom a rend tagjainak, hogy a Szent Benedek-i Regulának megfelelően tudjanak élni szerzetesi hivatásuknak, egyszersmind szolgálni hazájuknak, népüknek.

(Elhangzott 2004. december 18-án, a Magyar Örökség-díj átadási ünnepségén.)

Poprády Géza